

U Boru, 23. marta 2021.

DOBIJANJE *ZELENE ENERGIJE* IZ BIOMASE AKVATIČNIH BILJAKA

Dr Velizar Stanković, red. profesor u penziji, TF BU, Bor

Umesto uvoda:

Proizvodnja *zelene energije* iz biomase u Srbiji sledi strategiju EU u borbi protiv klimatskih promena - “**Evropski zeleni dogovor**”, kojom se EU obavezuje na svodjenje emisije GHG na nulu, do 2050. godine.

Zelena agenda za Zapadni Balkan je regionalni pristup prenošenju „**Evropskog zelenog dogovora**“ na naš region.

BIOMASA – NUŽ-PROIZVODI I OTPACI POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I PREHRAMBENE INDUSTRIJE

Biomasa - konzervacija sunčeve energije. Pri sagorevanju ugljenični otisak je ≈ 0 .

Iz voćarstva – od rezidbe loze, voćaka;
Povrtaštva – stabljike i lišće povrća;

Iz prehrambene industrije – semenke koštičavog voća, lastine i semenke groždja, ljuske orašastog voća, ..., ljuske citrusa, jabučastog voća,

ZA ŠTA SE KORISTI BIOMASA?

- **BIOMASA** - OBNOVLJIVI RESURS ZA PROIZVODNJU *ZELENE ENERGIJE* NA INDUSTRIJSKOM NIVOU.
- VODEĆE ZEMLJE PO KORIŠĆENJU BIOMASE:
- **U EVROPI** - FINSKA, NEMAČKA, POLJSKA, ITALIJA, I DR.
- **NA SVETSKOM NIVOU** - KINA, INDIJA, SAD, BRAZIL.
- **KOD NAS:** SRBIJA JE ZNAČAJAN PROIZVODJAČ BIOMASE, SA ENERGETSKIM POTENCIJALOM 3.1 Mtoe/GOD, I POZITIVNIM TRENDOM RASTA.
- OD TOG POTENCIJALA OKO 1.5 Mtoe JE DRVNA BIOMASA,
- 1.6 Mtoe ČINE NUZ-PROIZVODI POLJOPRIVREDE; GLAVNE STAVKE SLAMA ŽITARICA I KUKURUZOVINA.
- **KARAKTERISTIKE:** DONJA TOPLOTNA MOĆ: 11–18 MJ/KG; PEPEO: 0.4–9 %; VLAGA: 7– 22 %.

POGODNOST:

- **ZELENA ENERGIJA** - NE ZAVISI NI OD VETRA, NI OD INTENZITETA SVETLOSTI. SAMO OD PRIKUPLJANJA I SKLADIŠTENJA BIOMASE.

ZELENA BIOMASA? ZA SADA NEPREPOZNATA KAO BIOMASA!

biomasa akvatičnih biljaka + biomasa priobalnih drvenastih biljaka

AKVATIČNE BILJKE

DREZGA

VODENI ORAŠAC

TRSKA

ŠEVAR (ROGOZ)

SOČIVICA

PRIOBALNE VODENE BILJKE

DRVENASTE BILJKE

BAGREMAC

ŠIPAK, KUPINA, TRNJINA, ...

VRBA

ŽALOSNA VRBA

TOPOLA

KAKO ZELENA BIOMASA UTIČE NA DJERDAP 2 AKUMULACIJU?

SLOJ AKVATIČNIH BILJAKA U PRIOBALJU DJERDAP

OBALA DJERDAP AKUMULACIJE 2 - DETALJ

UZROKUJE NIZ NEŽELJENIH EFEKATA

Sa ekološkog aspekta, zelena biomasa ima višeznačan efekat na akumulaciju i život u njoj, jer:

- Sloj biljaka je stanište insektima, vodozemcima, ribama i pticama. Formira se lanac ishrane u tom eko-sistemu.
- Biljke filtriraju vodu, zadržavajući na sebi suspendovane čestice.
- Biljke se hrane nutrijentima iz mulja i vode, posledica– eutrofikacija (cvetanje) vode. Invazija algi!
- Akvatične biljke su invazivne i utiču na biodiverzitet.
- Menjaju se fizičke i hemijske karakteristike vode i dna.
- Promene u sastavu biljnih vrsta i sastavu dna, utiču na sastav i populacija ribljih vrsta.
- **Truljenjem biljaka nastaje CH₄, doprinoseći značajnije od CO₂ efektu staklene bašte.**

UTICAJ ZELENE BIOMASE NA RAD HIDROELEKTRANE DJERDAP 2

- Akvatične biljke, krajem svog vegetativnog perioda, plutajući Dunavom, akumuliraju se na rešetkama agregata hidroelektrane, remeteći njihov normalan rad, što ponekad uzrokuje i zastoje.
- Odstranjivanje nanosa biljaka sa rešetki, transport i odlaganje zahteva odredjen rad i troškove.
- Deo godišnjeg rasta akvatičnih biljaka pada na dno akumulacije, truli tvoreći mulj, redukuje zapreminu akumulacije, što dovodi do podizanje nivoa vode.
- Rast akvatičnih biljaka menja režim toka vode i njene karakteristike.
- Na ušćima pritoka Dunava, pojas biljaka predstavlja barijeru normalnom utoku vode, što ima negativne posledice, ponekad katastrofalnih razmera.

Sa hidro-energetskog aspekta, zelena biomasa u akumulaciji je strano telo, koje ima negativan uticaj na rad hidroelektrane.

UTICAJ ZELENE BIOMASE NA RIBARSTVO, SAOBRAĆAJ, TURIZAM?

1. Truljenjem akvatičnih biljaka troši se kiseonik i raste temperatura, nastaju gasovi i mulj što ima negativan efekat na ribarstvo - smanjuje se riblji fond i opada kvalitet ribljih vrsta koje opstaju.
2. Krajem vegetativnog perioda, ostrva plutajućih akvatičnih biljaka, odnose postojeće plovidbene signale (bove), što remeti sigurnost plovnog puta i zahteva intervenciju odgovarajuće službe za održavanje.
3. Biomasa i *drvenastih* - i *akvatičnih biljaka* čini sada obalu nepristupačnom i za lokalno stanovništvo, i za sportske ribolovce, i za turiste.
4. Zbog trave u vodi, bilo stacionarne, ili plutajuće, rizičan je nautički turizam.
5. Akvatične i drvenaste biljke čine reku malo pristupačnom za meštane, turiste i rekreativce.

Zelena biomasa ima negativan uticaj na navedene privredne grane!

DA REZIMIRAMO

- *S ekološkog aspekta zelena biomasa ima višeznačan efekat na akumulaciju i život u njoj.*
- *Sa hidro-energetskog aspekta, zelena biomasa u akumulaciji je **strano telo**, koje ima negativan uticaj na rad hidroelektrane. Efekat nije značajan, ali postoji.*
- *Zelena biomasa ima negativan uticaj na navedene privredne grane.*

*TREBA JE UKLONITI IZ AKUMULACIJE, OSUŠITI I SKLADIRATI!
POGODNIJA OD BIOMASE, JER:*

*NEMA ULAGANJA NI U SEME, NI U SETVU, NI U HERBICIDE, FUNGICIDE, ...
SAMO ŽETVA!*

HIPOTETIČKI - UKLONILI SMO ZELENU BIOMASU. ŠTA S NJOM? ŠTA ONA SADRŽI?

ELEMENTARNA ANALIZA BIOMASE

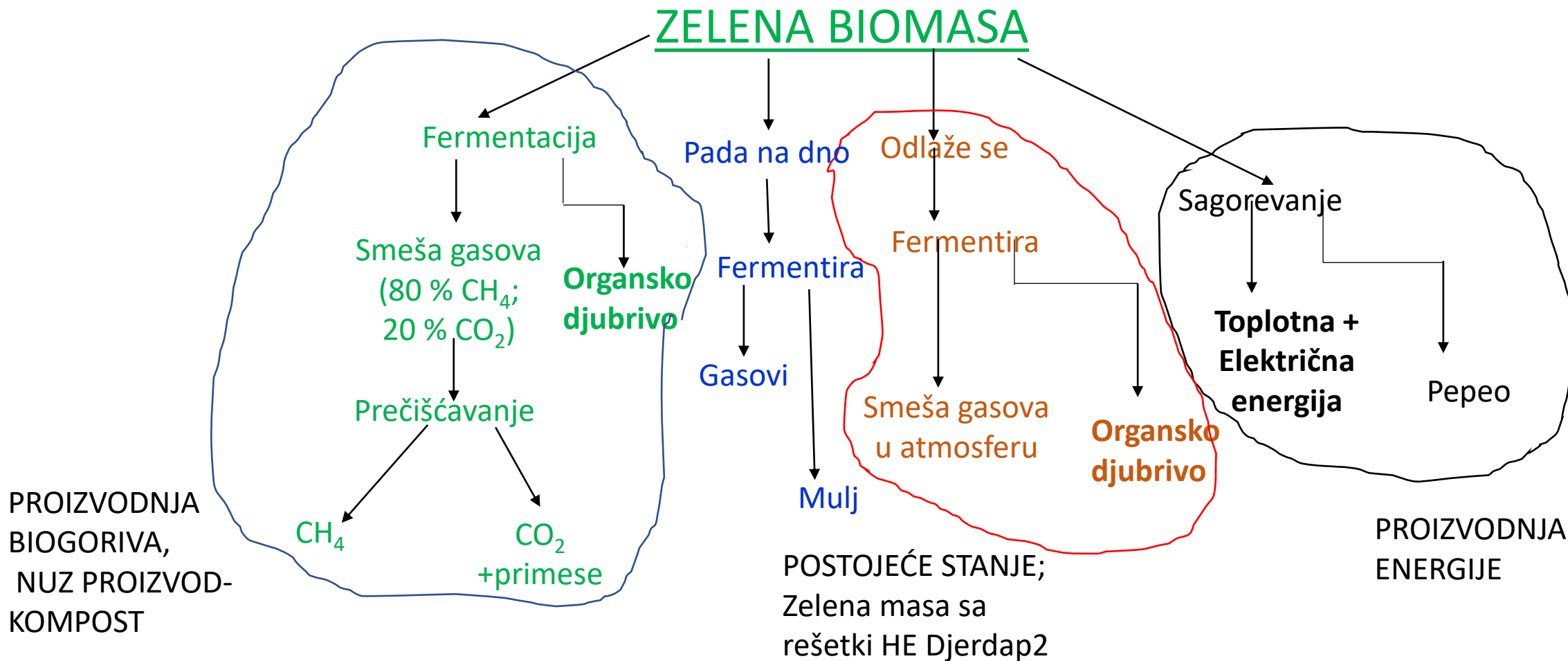
BIOMASA	UGLJENIK %	VODONIK %	AZOT %	KISEONIK %	PEPEO %
SLAMA	44.8	5.7		41.5	8
DREZGA domaća	36.7	5.2	2.9	37.6	17.6
DREZGA S. Amerika	46.8	5.6	2.8	36.9	7.9

PORED PROIZVODNJE ENERGIJE, ZAVISNO OD BILJAKA KOJI ČINE BIOMASU I OD NJIHOVOG HEMIJSKOG SASTAVA, IMA MOGUĆNOSTI ZA DOBIJANJE I DRUGIH PROIZVODA.

ŠTA SE MOŽE SA ZELENOM BIOMASOM?

ZELENA BIOMASA IMA **ENERGETSKI POTENCIJAL**, PO JEDINICI MASE SLIČAN SLAMI!

Ovo bi omogućilo proizvodnju, ili energije, ili biogoriva iz *zelene biomase* + kompost

PROCENA KOLIČINE *ZELENE BIOMASE* DJERDAP2 AKUMULACIJE SA SRPSKE STRANE

- Prema katastarskim podacima, **površina potopljenog zemljišta**, Djerdap2 akumulacije od Kladova do Kusjaka: **≈40,570.000** m² = 40.57 km² = 4.057 ha!
- Procenjena srednja dubina vode na potopljenom delu 2 – 3 m – idealno za rast trave;
- **Gruba procena** količine osušene *zelene biomase* (literaturna i iskustvena) iz Djerdap2 akumulacije, po kosidbi do 40.000 t;
- Literaturni podaci pokazuju da se mogu dobiti 2 - 3 kosidbe u vegetativnom periodu - sledi ≈ 80 - 100.000 t/god;
- Na Djerdap 2 akumulaciji se godinama ova, ili veća masa gubila, **uz stvaranje metana, ugljendioksida i mulja! Drezga ima oko 58 % volatilni deo, veoma gruba procena je da se stvara 4 do 8,000.000 m³/god metana. Doprinos stvaranju GHG sa strane Srbije.**
- *Drvenasta biomasa nije ovde razmatrana. Nju je moguće proceniti samo snimanjem i mapiranjem obale na celoj dužini akumulacije. Za nju nemamo podatke o količini.*

ŠTA BI SE DOBILO NA PLANU ENERGIJE, EKSPLOATACIJOM ZELENE BIOMASE IZ DJERDAP2 AKUMULACIJE? DOPRINOS SMANJENJU GHG?

- Paušalno procenjena energija iz 80 - 100.000 t/god *zelene biomase* bila bi oko 4 - 5·10⁵ MWh/god;
- Ovo je < 2% energije iz uglja, proizvedene 2019.
- Procenjenoj količini *zelene biomase* odgovara ekvivalent mazuta od 20.000 – 40.000 t/god;
- 4 - 5·10⁵ MWh/god odgovara **ulaznoj snazi** kogenerativnog postrojenja 50 - 60 MW, za 8000 h rada*;
- Uz iskorišćenje od 86%, dobilo bi se oko 26 -32 MW **toplote** i 16-20 MW **električne energije** – dovoljne za 10 – 15 hiljada domaćinstava. Malo?! Pa i nije.
- Pokrila bi se potreba za strujom Negotina i Kladova!
- **GHG: Bilans CO₂ ≈ 0. Metan, umesto odlaska u atmosferu, bio bi pretvoren u energiju!**

*Pojašnjenje:

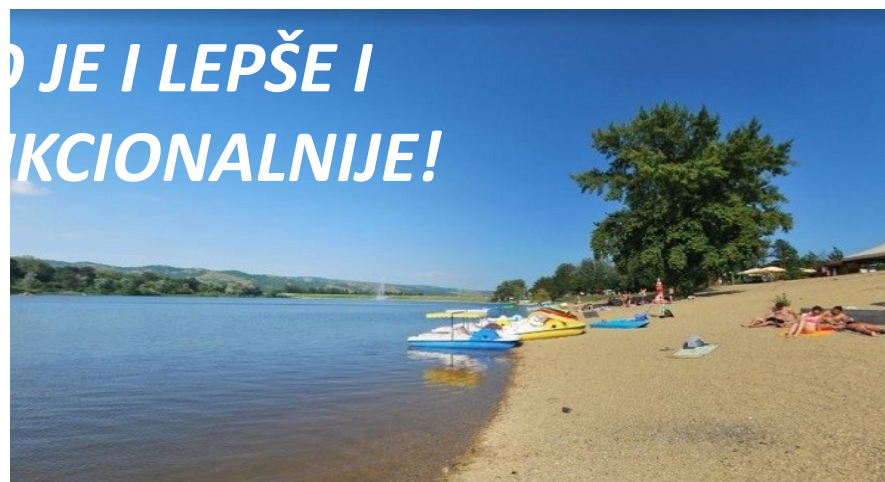
- Prema sistematizaciji, hidroelektrane do 10 MW u EU spadaju u MHE (Dalje se grupišu u male-, mini- i mikro hidroelektrane.)
- Potencijalu *zelene biomase*, odgovarale bi 4 do 5 MHE ≤ 10MW! Ili 20 -25 mini HE oko 2MW!

ŠTA BI SE JOŠ DOBILO EKSPLOATACIJOM ZELENE BIOMASE IZ DJERDAP2 AKUMULACIJE? KO BI SVE OD TOGA IMAO VAJDE?

Dobila bi se **pristupačnija, uredjenija, čistija i pejzažno lepša obala**, za odmor i za uživanje

**OVO JE I LEPŠE I
FUNKCIONALNIJE!**

STVORILI BI SE USLOVI ZA REKREACIJU NA OBALI (EVROPSKE BICIKLISTIČKE I PEŠAČKE STAZE), ZA RAZVOJ KUPALIŠNOG, JEDRILIČARSKOG TURIZMA I ZA OSTALE VODENE SPORTOVE;

IZVRŠILA BI SE REVITALIZACIJA RIBNJAKA ZA UZGAJANJE PLEMENITIH VRSTA RIBA za
PORIBLJAVANJE DUNAVA. PODIGAO BI SE KVALITET I KVANTITET RIBLJEG FONDA,
NA KORIST SPORTSKOG I PRIVREDNOG RIBOLOVA

OPŠTINE NEGOTIN I KLADOVO, REGION BOR, DRŽAVA SRBIJA, SVI BI OSTVARILI ODREĐENE KORISTI EKSPLOATACIJOM ZELENE BIOMASE IZ DJERDAP 2 AKUMULACIJE.

KORIST BI NAROČITO IMALI TURISTI SVIH VRSTA - DA OSTANU ŠTO DUŽE, DA DODJU OPET I DA NAS PREPORUČE I DRUGIMA!

I NAJVAŽNIJE – POVEĆANJE EMISIJE CO₂ ≈ 0!

KAKO POČETI?

Prvi nivo:

- Korišćenje *zelene biomase* za proizvodnju energije podrazumeva angažovanje EPS - HE Djerdap i opština Kladovo i Negotin, da pokrenu projekat njene eksploatacije, uključujući sve tehnološke, pravne i ekonomske aspekte projekta, koji bi obuhvatio i prekograničnu saradnju Rumunije i Srbije.
- Resorna ministarstva Vlade Srbije bila bi potpora takvom projektu.

Drugi nivo:

- Djerdap 2 akumulacija je najilustrativnija lokacija u Srbiji, što se tiče veličine i količine akvatičnog bilja.
- Mapiranje i definisanje zelene biomase svih vodenih površina u Srbiji bio bi poseban projekat, na kome bi se angažovao jedan multidisciplinarni istraživački tim, kao i lokalne zajednice, kojih se to tiče.
- Takav projekat bi bio deo dugoročnog projekta u okviru “**Zelene agende za Zapadni Balkan**”, ili **Horizon Europe**, koji će uskoro otpočeti.
- Projekat bi imao i obrazovni značaj za stanovnike lokalnih zajednica, jer bi ukazivao na primere dobre prakse korišćenja biomase za energetske potrebe u cilju zaštite životne sredine.
- *Društvo mladih istraživača Bor* iniciralo je da u **Nacrt zakona o obnovljivim izvorima energije** bude uneta i *biomasa akvatičnih biljaka*, stvarajući zakonski okvir za korišćenje *zelene biomase*.
- „**I put oko sveta počinje prvim korakom!**“ Pa, neka ovo predavanje bude taj prvi korak.

SVOJ DOPRINOS PREDAVANJU DALI:

Dr Jelena Milojković, ITNMS, Beograd

Dr Dragana Randjelović, ITNMS, Beograd

Dragan Gligorijević, Kladovo

Toplica Marjanović, DMI Bor

HVALA NA PAŽNJI!